Kuntaliitto
Kommunförbundet

Lausunto

Dnro 742/03/2019

24.10.2019

Eduskunnan liikennejaosto

Asiantuntijapyyntö: HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Teema: Joukkoliikenne; mm. ilmastoperusteisen tasokorotuksen käyttö ja riittävyys, joukkoliikenteen kehittämiskohteet ja kipupisteet

Kuntaliitto toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Perusväylänpito ja kehittämishankkeet

Hallituksen talousarvioesitys vuodella 2020 sisältää hyvin myönteisenä asiana perusväylänpidon 300 miljoonan euron pysyvän tasokorotuksen kokonaisrahoituksen ollessa noin 1,4 mrd euroa. Korotus oli välttämätön tie- ja rataverkon rapistumisen pysäyttämiseksi.

Liikenneverkon kehittämishankkeiden rahoitus jää kuitenkin edellisten vuosien tapaan liian alhaiselle tasolle. Liikenneverkon kehittämishankkeiden rahoitusta tulisi lisätä siten, että kokonaisrahoitus on vähintään miljardin vuositasolla. Kuntaliitto kannustaa tekemään tulevaisuusinvestointeja infrainvestointeihin.

Tarpeellisten ja toteutusvalmiiden kehittämishankkeiden viivästyminen heikentää mahdollisuuksia raideliikenteen ja siihen perustuvan maankäytön ja ilmastoystävällisen liikkumisen ja kuljettamisen kehittämiseen.

Valtion ja kuntien sopimuksellinen yhteistyö

MAL-sopimukset ovat olleet suurimmilla kaupunkiseuduilla vaikuttavia valtion ja kuntien sopimuksellisen yhteistyön välineitä. Niiden avulla on toteutettu maankäyttöä tukevia joukkoliikennehankkeita ja vauhditettu asuntotuotantoa. Valtion budjetissa ja julkisen talouden suunnitelmassa tulee varautua valtion rahoitusosuuteen seuraavien sopimusten toteutuksessa. Myös pienille vaikutuksiltaan kustannustehokkaille MAL-hankkeille tulisi varata pysyvästi rahoitus perusväylänpidosta (valtio 50%, kunnat 50%).

Hallitusohjelmaan on kirjattu tervetulleena avauksena mahdollisuus laajentaa MAL-sopimusmenettelyä uusille yli 100 000 asukkaan kaupunkiseuduille. Kirjauksen mukaan valtio vastaavasti lisää osallistumistaan, mistä tulee pitää kiinni.

Myös muissa kuin MAL-kaupungeissa on tarve eheyttää yhdyskuntarakennetta, esimerkiksi kun maankäytön tiivistyessä valtion teiden kehittäminen osana kaupunkirakennetta on välttämätöntä. Tarpeelliset hankkeet kuitenkin seisovat, kun yhteistyöhankkeet eivät välity valtion toteuttamisohjelmiin ja valtion sitoutuminen rahoitukseen puuttuu. Tarvittaisiinkin uudenlaisia toimivia ja fokusoituja valtio-kunta-yhteistyömalleja niille kaupunkiseuduille, jotka eivät ole MAL-sopimusten piirissä.

Suuret raideliikennehankkeet

Nopeat uudet ratahankkeet edellyttävät miljardiluokan rahoitusta. Tällöin uusien rahoitusmallien selvittäminen ja kokeileminen on tarpeellista. Rahoitus tulee kuitenkin toteuttaa tavalla, joka ei vain siirrä velkaantumista valtiolta kunnille.

Kaupungeilla ei ole uutta ylimääräistä rahoituslähdettä valtion infraan. Kaupungit tarvitsevat maankäyttötulonsa oman infransa rahoittamiseen. Jotta uusista raideyhteyksistä saataisiin hyötyä kiinteistöjen arvonnousuun, se edellyttää, että kaupunki jatkuvasti itse investoi

www.kuntaliitto.fi
www.kommunforbundet.fi

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
Y-tunnus 0926151-4

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi
FO-nummer 0926151-4

infraan, asumiseen ja palveluihin. Kunnilla on lisäksi miljardien eurojen korjausvelka omassa infrassaan.

Kunnat rahoittavat noin 45 prosenttia eli noin 1,4 miljardia vuodessa Suomen liikenneväylien kunnossapidon ja investointien kokonaiskustannuksista (VTT 2017, laskelmassa huomioitu kadut, maantiet, rautatiet, lentoasemat, satamat). Lisäksi joukkoliikenteen rahoitus on lähes kokonaan kuntien harteilla. Silti tieliikenteeltä kerättävät vuosittaiset yli 8 miljardin euron verotulot menevät kokonaan valtiolle.

Joukkoliikenteen rahoitus

Liikenteen ilmastotavoitteiden toteutuminen edellyttää joukkoliikennepalveluiden voimakasta kehittämistä. Kaupunkiseudut ovatkin tehneet vaikuttavaa joukkoliikenteen kehittämistyötä. Valtion rahoitus joukkoliikenteeseen ei ole pysynyt ajantasalla. Valtion on osallistunut suurten ja keskisuurten kaupunkien joukkoliikenteen toimintamenoihin viime vuosina 3 prosentin (21,375 milj. euroa) osuudella toimintamenoista. Valtion osuus kaupunkiseutujen ja ELY-keskusten järjestämän joukkoliikenteen yhteenlasketusta rahoituksesta on noin 10 prosenttia.

ELY-keskusten joukkoliikennerahoitus on ollut jo pitkään riittämätöntä tarpeisiin nähden, eikä talousarvioehdotus lupaa parannusta. Kunnat ovat joutuneet rahoittamaan merkittäviltä osin ELY-keskusten tilaamaa liikennettä. Yhteistyö ja yhteishankinnat ovat kannatettavia, mutta ei rahoituksen liukuminen yhtä suuremmalta osin kunnille.

Valtion tulisi myös suunnata rahoitusta junaliikenteen ostoihin pitkäjänteisesti. Osto- ja velvoiteliikenteen kokonaisuudessa tulee huomioida alueiden liikkumistarpeet ja pyrkiä muodostamaan yhdessä muun joukkoliikenteen kanssa yhteen toimivia kokonaisuuksia.

Valtion tulisi tehdä pysyvä tasokorotus joukkoliikennepalveluiden ostoon ja valtionavustuksiin samassa suhteessa kuin kuntien rahoitus on lisääntynyt ja ilmasto- ja palvelutavoitteet edellyttävät

Joukkoliikenteeseen kohdennetut valtionavustukset ovat summiltaan varsin pieniä, mutta niillä on tärkeä rooli kehittämishankkeiden mahdollistajana kuten valtionavustuksella joukkoliikennepalvelujen kehittämiseen digitalisaation ja liikenteen palveluistumisen edistämiseksi sekä yhteentoimivien lippuja maksujärjestelmien kehittämiseksi.

Joukkoliikenteen ilmastoperusteiden tasokorotus

Ilmastoperusteiden 20 miljoonan euron tasokorotus tulisi suunnata kunnallisille joukkoliikneviranomaisille puhtaan joukkoliikennekaluston ja puhtaiden käyttövoimien käyttöönottoon sekä myös muihin tehokkaisiin ilmastopäästöjä vähentäviin keinoihin. Tämä tukisi kunnissa tehtävää ilmastotyötä ja auttaisi kuntia varautumaan joukkoliikennepalveluiden osalta julkisia hankintoja koskevan puhtaiden ajoneuvojen direktiivin kansalliseen toimeenpanoon (voimaan kesällä 2021).

Kaupunkiliikenteessä sähkökäyttöiset bussit ovat yleistymässä lähivuosina etenkin HSL-liikenteessä Helsingin seudulla. Parhaat edellytykset sähköbussijärjestelmille onkin ensi vaiheessa isoimmilla kaupunkiseuduilla. Ilmastoperusteisella rahoituksella tulisi tukea paikallisiin tarpeisiin soveltuvan puhtaan bussikaluston ja käyttövoimaratkaisujen kuten sähkön, biokaasun ja uusiutuvan biodieselin konkreettista käyttöönottoa. Näiden käyttöönotto lisää kustannuksia ja edellyttää siten myös valtion lisärahoitusta joukkoliikenteeseen.

Kävelyn ja pyöräilyn sekä liikkumisen ohjauksen valtionavustukset

Kestävien kulkutapojen käytön mahdollistaminen ja edistäminen on keskeinen osa liikenteen ilmastotyötä. Kuntaliitto kannattaa vahvasti kävelyn ja pyöräilyn investointituen nostoa 14,5 miljoonaan euroon. Valtionavustus on jo aiemmin saanut kunnissa hyvän vastaanoton ja rahoituksen lisäys kannustaa kävely- ja pyöräilyinfran laatutason nostoon. Rahoitustasoa tulisi jatkossa edelleen nostaa valtioneuvoston hyväksymän kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman linjauksen mukaisesti 30 milj. euroon vuodessa (valtio 50%, kunnat 50 %).

Sen sijaan Kuntaliitto ei pidä ilmastotavoitteiden kannalta mitenkään perusteltuna liikkumisen ohjauksen valtionavustuksen laskemista 900 000 eurosta 600 000 euroon. Rahoitustason lasku viestii valtion heikosta sitoutumisesta liikkumisen ohjauksen edistämiseen. Tämä vaarantaa liikkumisen ohjauksen työn pitkäjänteisyyden ja kehittämisen. Kunnat ja alueet ovat saaneet toteutettua ja liikkeelle monia hyviä kestävään liikkumiseen kannustavia hankkeita avustuksen tuella.

Yksityisteiden valtionavustus

Talousarviossa osoitetaan yksityistieavustuksiin ja tiekuntien neuvonnasta aiheutuviin kuluihin 20 milj. euroa. Kuntaliitto toteaa, että yksityistieavustuksiin tulisi saada pysyvä tasokorotus. Yksityistieverkko ei ole muusta liikenneverkosto irrallinen ja se palvelee monipuolisesti yhteiskuntaa, myös henkilökuljetuksia.

Lausunnon liitteenä on kuntatalouden katsaus budjetin kuntavaikutusten kokonaisuudesta.

SUOMEN KUNTALIITTO

Johanna Vilkuna

Liikenneasiantuntija

Liite Valtion vuoden 2019 TME - Kuntatalousohjelma